

SZÉKELYFÖLDI ERDŐGAZDÁLKODÁS AZ ERDÉSZEK ÉS
KÖZBIRTOKOSSÁGI VEZETŐK SZEMSZÖGÉBŐL

Biró A. Zoltán - Sárosi-Blága Ágnes - Tamás László (szerz.): Elvárások – Adottságok – Kihívások. Erdészek, közbirtokossági vezetők a székelyföldi erdőgazdálkodásról

Madéfalva, Státus Könyvkiadó, 2023. 253 p.

A közösségi erdőgazdálkodás gazdag múltra tekint vissza nem csak térségünkben, hanem egész Európában. Gazdasági értéke és szerepe valamennyi országban összekapcsolódik társadalmi funkciókkal is, amelyet az adott helyszín kulturális és társadalmi normái formálnak. Székelyföldön – a helyi közbirtokosságok esetében – ezek az aspektusok túlmutatnak a társadalmi funkciókon, hiszen amellett, hogy ennek a közösségi gazdálkodási formának jelentős társadalomtörténeti hagyománya van, szerves része a helyi közösségek szerkezetének és működésének is. Ez a közösségi gazdálkodási forma magába foglalja a működési modellt, a tagság, a vezetők mellett a helyi közösségi tudást, magatartásokat, értékeléseket és értelmezéseket is. Ezek együttesen kiemelkedő szerepet játszanak a helyi közösségi identitás formálódásában. A közbirtokosságok társadalmi beágyazottsága mély gyökerekkel rendelkezik a Székelyföldön, ezért az erdőgazdálkodás működésének változását szorgalmazók folyamatos ellenállásba ütköznek. Nem meglepő tehát, hogy a térségi társadalomkutatás fontos kutatási témaként tartja számon és szakmai elemzés tárgyává teszi ezt a gazdálkodási rendszert, belső mozgatórugóit, az erdőgazdálkodások szereplői által képviselt értékeket és értelmezéseket.

A székelyföldi közbirtokosságok jelenének egyik legnagyobb dilemmáját az képezi, hogyan tudja a korszerű erdőgazdálkodási modelleket, a vezetési stílusokat és a legújabb lehetőségeket összekapcsolni a hagyományos, közösségi értékeken és normákon alapuló helyi társadalmi rendszerbe. A nemrég megjelent *Elvárások – Adottságok – Kihívások. Erdészek, közbirtokossági vezetők a székelyföldi erdőgazdálkodásról* című tanulmánykötet (szerzők: Biró A. Zoltán, Sárosi-Blága Ágnes, Tamás László) is ezzel a témakörrel foglalkozik, a közösségi erdőgazdálkodásban érintett szereplők (erdészek, közbirtokossági vezetők) körében végzett kutatás alapján.

A KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, együttműködésben a Nagyküküllő Közbirtokossági Szövetséggel, már 2018 óta foglalkozik a közösségi erdőgazdálkodás működésének vizsgálatával. Jelen kiadvány annak a korábban kiadott tanulmánykötetnek (*Közösségi vagyon – Közösségi szerep, Székelyföldi erdőgazdálkodás – szempontok, tények, lehetőségek*) a folytatása, amely interjúsorozatok és szakmai elemzések formájában a térség erdőgazdálkodásának mai gyakorlatát, az abban szerepet játszó és válláló aktorokat mutatta be. Az akkori kutatási eredmények egy sor olyan témakörre irányították rá a figyelmet, amely további és részletes elemzésre adtak indokot. Mivel a térségi erdőgazdálkodás működésének és lehetséges fejlesztésének kulcsfontosságú kérdésköre a szakmai tudáshoz kapcsolható, ezért ennek az újabb tanulmánykötetnek a középpontjában azoknak a szereplőknek a kutatása áll, akik ennek a térségi szakmai tudásnak a legfontosabb hordozói és képviselői a térségben: az erdészek, illetve a közösségi erdővagyonokat helyi szinten képviselő, vezető, menedzselő személyek.

A szakmai eredmények hátterét az erdészek és a közbirtokossági vezetők körében készített kérdőíves adatfelvétel képezi. A közbirtokosságok erdővagyonát gondozó magánerdészetek szakemberei köréből 284 fő vállalta a kérdőív kitöltését (a szakemberek kilencven százaléka) a közbirtokossági vezetők köréből 139 válasz került feldolgozásra (a kérdőívvel felékeresett vezetők valamivel több mint fele). A kötet a feldolgozás első szakaszának elemzéseiből sorakoztat fel néhány tanulmányt. Az adatfelvétel azonban sokkal több információt foglal magába, amelyet a szerzők a későbbiek során honlapon tesznek majd közzé, illetve lehetőség van belső terjesztési hálózat révén is kérni a további eredményeket.

A kiadvány a tartalom szempontjából négy részre tagolódik. Az első fejezetben két felvezető tanulmány szerepel, mely segíti az olvasót abban, hogy keretbe, kontextusba helyezze a későbbi adatelemzéseket. Biró A. Zoltán a *Közösségi erdőtulajdon a székelyföldi térségben* című tanulmányában megismerhető az erdőgazdálkodás, mint egy sajátos működési modell, amely társadalmi értékkel, és ugyanakkor sajátos közösségi jellegű társadalmi tőkével rendelkezik. Tárgyalja az olyan helyi jellegzetességeket mint a saját tulajdon fogalma, a jellemző beszédmodok, a lokális közösségi háttér, részletesen bemutatja az erdőgazdaság szereplőit, ugyanakkor betekintést kínál abba a kutatási folyamatba is, amely a Nagyküküllő Közbirtokossági Szövetséggel közösen épült ki az évek folyamán. Tamás László egy másik perspektívából ismerteti meg az

olvasóval a székelyföldi erdőgazdálkodást. Az ő tanulmánya fókuszában a gazdasági mutatók állnak: a rendelkezésre álló hivatalos adatok révén nyújt rálátást a térségi közbirtokossági erdővagyon fontosabb jellemzőire, a gazdasági bevételek alakulására és a gazdasági szerepre. Ugyanakkor kitér az erdőgazdálkodás társadalomtörténeti előzményeire, a különböző tulajdonformákra és szervezeti keretekre is.

A kötet következő két terjedelmes fejezete a két adatfelvétel eredményeit mutatja be: az erdészek és a közbirtokossági vezetők válaszainak elemzéseit. Az erdészek körében készült kutatás eredményeit a második fejezet öt tanulmánya tárgyalja. Tamás László az erdők környezetvédelmi és egészségvédelmi szerepe szempontjából közelítette meg a témát, amely napjainkban aktuálpolitikai kérdés, nem csupán szakmai körökben, hanem a társadalmi nyilvánosságban, a különböző médiafelületeken is. A kérdőívek elemzéséből kiderül, hogy a térségi erdészek körében jelen van egy erőteljes szemléleti fordulat ebben a tekintetben, fontosnak tartják a környezetvédelmi témát, további ismeretszerzésre tartanak igényt, szorgalmazzák az ezzel kapcsolatos tevékenységek bővítését, valamint a vonatkozó jogszabályok javítását.

Sárosi-Blága Ágnes a székelyföldi erdészek erdészpályához, erdőgazdálkodáshoz, erdőfunkciókhoz való viszonyulásmódját vizsgálta, illetve azt, hogy vannak-e generációs különbségek, hasonlóságok az attitűdökben. Néhány témában (a bürokrácia korlátozó jellege, a szakma társadalmi megbecsülésének csökkenése, a szakma romló helyzete, a kapcsolódási lehetőségek és továbbképzések fontossága) kiderült, hogy korosztálytól függetlenül azonosan gondolkodnak. Azonban az erdők egészségvédelmével és funkcióival kapcsolatos eredmények generációs különbségeket jeleznek. Az eredmények arra is rámutatnak, hogy az erdészeket foglalkoztatja az a kérdés, hogy Székelyföld vonatkozásban részterületek és -feladatok szintjén lehet-e pozitív változásokat előidézni vagy csak a globális, EU-s és országos változások mentén lehet előbbrelépni.

A következő három tanulmány szerzője Biró A. Zoltán. Az erdész szakma és az erdő szerepének értelmezésével foglalkozó tanulmányban rávilágít arra, hogy az erdővagyonok visszaállítással megváltozott a közbirtokosságok szerepe, ezzel együtt pedig az erdész szerepe is fokozatosan szolgáltató és szakmai jellegűvé minősül. Felhívja a figyelmet arra, hogy térségi erdővagyon helyzetének további alakulása szempontjából kulcsfontosságú lesz, hogy az erdészek hogyan fognak önmagukra, mint szakmai szereplőkre tekinteni, és miként fogják a rendszerben a saját szerepüket

pozícionálni. Az erdő mind a környezetvédelmi, mind pedig annak értékeihez kapcsolódó funkcióiról az erdészek véleménye elvben támogató jellegű, és megegyezik az aktuális erdőstratégiai, szakpolitikai anyagokban találhatókkal. A *Tudásszerzés – képzési tartalmak, módozatok* című tanulmányában a szerző arra vállalkozott, hogy bemutassa az erdészek szakmai tudással kapcsolatos értelmezéseit, a tudásszerzéssel kapcsolatos opcióit. Ennek érdekében felvázolja azokat a lehetőségeket, amelyek jelenleg a térség erdészei számára nyitottak a szakmai tudás megszerzésére, illetve ezt kimondottan a vidéki térségre vonatkozóan elemzi. A képzési tartalmak és a lehetséges képzési módozatok is tárgyalásra kerülnek. A kérdőívre adott válaszokból hangsúlyosan kiderül az erdészek igénye a szakmai továbbfejlődésre. A harmadik tanulmányában, Biró A. Zoltán azt vizsgálta, hogy az erdészek szemszögéből milyen irányba szükséges az erdőgazdálkodás elmozduljon, milyen fejlesztési lehetőségeket látnak, amelyek helytállóak lesznek a jövőben. A válaszok köréből két témakör megítélése emelkedik ki látványosabban: az állami támogatás növelése szükséges a továbblépéshez, valamint az, hogy a fiatal generáció felkészítése sürgős fejlesztési feladat. Ugyanakkor többségük fontosnak tartja a közbirtokosságok közti térségi összefogást, a gazdálkodói, menedzseri szemlélet erősítését.

A kötet következő, harmadik fejezete a közbirtokossági vezetők körének adatelemzéseivel foglalkozik négy tanulmány keretében, melyeknek a szerzője Sárosi-Blága Ágnes. Az első tanulmányban a közbirtokossági vezetők helyi szerepvállalási attitűdjeit elemezte. Az eredmények azt mutatják, hogy a vezetők a hagyományos működési modellnek megfelelő szerepvállalásokat tartják fontosnak, és ennek megfelelően nem is prioritás számukra a hagyományos gazdálkodási gyakorlat megváltoztatása. A következő tanulmányban a közbirtokosságok mindennapi működése során megkövetelt vagy lehetséges együttműködéseket elemezte a szerző, illetve azt, hogy milyen támogatási formákat milyen mértékben tartanak prioritásnak a közbirtokossági vezetők. Az eredmények alapján ezekben a témákban voltak a leginkább megosztottak a vélemények, nem mutatható ki sem egyértelmű elutasító, sem támogató magatartás, ami önmagában egy problémás kapcsolatot jelez az intézmények között.

A *Tudásszerzési gyakorlat és tudásigény* című tanulmányban a szerző azt vizsgálta, hogy a közbirtokosságok vezetői számára melyek azok a kompetenciák, amelyek az intézmény mindennapi működésében fontosak, illetve, hogy milyen mértékben tartják fontosnak további szakmai képességek, kompetenciák megszer-

zését. Az elemzés azt jelzi, hogy az adminisztratív, a tárgyalási, kapcsolatépítési és a pályázati lehetőségek kihasználására irányuló kompetenciák fejlesztése iránt nyitottság mutatkozik. A közbirtokosságok vezetőinek válaszait feldolgozó utolsó tanulmányban azt vizsgálta Sárosi-Blága Ágnes, hogy milyenek a közép- vagy hosszú távú elképzeléseik, illetve, hogy a vezetők milyen térségi folyamatokat milyen mértékben tartanak fenyegető veszélynek. Az eredmények alapján az erdővagyon megőrzését, a támogatások növelését és a menedzseri szemlélet/tudás erősítését tartják fontos célnak, kiemelkedő veszélyeknek pedig főként a környezetvédelmi megszorítások miatti jövedelemkieséseket, a felelőtlen emberi magatartást, az állami korlátozásokat, az erdők egészségének károsodását látják.

A kiadvány negyedik, egyben utolsó fejezete ismeretterjesztő jellegű, részletesen bemutatja az Európai Unió, majd pedig a nemzeti, jelenleg érvényben lévő, 2030-ig tartó időszakra vonatkozó erdőgazdálkodási startégiákat. Ezt követi az erdőgazdálkodás új megközelítéseiről készített részletes összefoglaló. A szerző, Sárosi-Blága Ágnes felhívja a figyelmet arra, hogy az erdőgazdálkodás problematikája nagyon hangsúlyosan előtérbe került az Európai Unióban, egyfelől a nagyon gazdag ökoszisztémájának a megőrzésére irányuló innovációs gyakorlatok, másfelől pedig a megnövekedett társadalmi igény miatt is. Ebben az ismertető anyagban a szerző 11 olyan elemzést mutat be, amelyek az erdőgazdálkodás egy-egy újszerű módozatát jelenítik meg és amelyek segítséget jelenthetnek a térségi szereplők számára abban, hogy a megszokott szemléletmódtól eltérően tekintsenek az erdőre és annak értékeire.

A tanulmánykötet gazdag információforrás minden olyan érdeklődő számára, aki közvetlen vagy közvetett módon érdekelt a térségi közösségi erdőgazdálkodásban. A szerzők a könyv megjelentetésével a térségi szakmai párbeszéd kialakulását is ösztönöznék, támogatni kívánják.